

Dubravka Šimonović

interview

'Vlada ne poduzima ništa da spriječi kršenje ljudskih prava žena'

Razgovarao **DUBRAVKO JAGATIĆ** Fotografije **SAŠA ZINAJA**

Posebna UN-ova izvjestiteljica za nasilje nad ženama, njegove uzroke i posljedice Dubravka Šimonović nedavno je pozvala organizacije i pojedince diljem svijeta na savjetovanje oko teme nasilja na porodu. To je prvo savjetovanje o nasilju na porodu na tako visokoj i globalnoj razini, a poziv dolazi tek nekoliko mjeseci nakon pritužbe udruge Roditelji u akciji - Roda koja je krajem prošle godine pokrenula akciju #prekinimošutnju, potaknuta brojnim svjedočanstvima žena o bolnim i traumatičnim iskustvima iz hrvatskih rodilišta i bolnica. Upravo zato, ali i zbog brojnih drugih sličnih primjera širom svijeta, Dubravka Šimonović za Opću skupštinu Ujedinjenih naroda priprema tematsko izvješće pod nazivom "Krivo postupanje i nasilje nad ženama prilikom pružanja zdravstvenih reproductivnih usluga, s fokusom na porod, s aspekta zaštite ljudskih prava".

Nakon što je saborska zastupnica Mosta Ivana Ninčević Lesandrić u listopadu 2018. šokirala javnost, a pogotovo neke saborske zastupnike, svojim iskazom o bolnom i traumatičnom iskustvu kiretaže bez anestezije nakon spontanog pobačaja, udruga Roda pokrenula je akciju #Prekinimo šutnju te pozvala žene širom Hrvatske da podijele svoja iskustva. U malo više od 48 sati Roda je primila preko 400 svjedočanstava žena iz svih krajeva Hrvatske o okrutnim postupcima u skrbi za reproductivno zdravlje, gdje ženama nije bila omogućena adekvatna anestezija. Do danas je pristiglo preko tisuću takvih svjedočanstava, i to ne samo iz Hrvatske. Naime, kad se vijest o akciji #Prekinimo šutnju proširila na strane

medije, počele su im se javljati i žene iz drugih dijelova svijeta, uključujući i strankinje koje su doživjele neugodnosti u hitnim ginekološkim postupcima tijekom ljetovanja na Jadranu. Iako su članice udruge Roda ubrzo potom predale Ministarstvu zdravstva prikupljena svjedočanstva i zatražile hitno postupanje po toj temi, unatoč trima održanim sastancima do danas nisu dobile konkretan odgovor niti je

'VLADA nije provela istragu, čak je u svom odgovoru navela da je normalno da se kod određenih zahvata žene rutinski veže za krevet, iako to nije normalno, već može samo biti iznimno'

ijedna hrvatska institucija poduzele konkretne korake za poboljšanje situacije na odjelima ginekologije i porodništva, a premijer Plenković i ministar zdravstva Kujundžić nisu ih ni primili.

Svejedno, unatoč ignoriranju evidentnih problema, udruga Roda je, u suradnji s još nekim udrugama, krenula u pisanje izvješća o spomenutoj temi za posebnu izvjestiteljicu za nasilje nad ženama pri UN-u, koja je već

reagirala te objavila da priprema posebno tematsko Izvješće o krivom postupanju i nasilju nad ženama prilikom pružanja skrbi za reproductivno zdravlje, s fokusom na porod, s aspekta zaštite ljudskih prava, koje će prezentirati na Općoj skupštini UN-a u rujnu 2019. godine. Upravo zato je 24. i 25. travnja u Ženevi održan ekspertni sastanak o spomenutoj temi, kojem su prisustvovali stručnjakinje/ci iz svih dijelova svijeta, a o svemu je u razgovoru za Nacional govorila specijalna UN-ova izvjestiteljica Dubravka Šimonović.

NACIONAL: Kako ste reagirali kad su u studenome prošle godine do vas došla svjedočanstva žena iz akcije #prekinimošutnju?

Moj mandat UN-ove posebne izvjestiteljice za nasilje nad ženama, njegove uzroke i posljedice (SR-VAW) uključuje i primanje i razmatranje pritužbi o raznim oblicima nasilja nad ženama u cijelom svijetu i izradu tematskih izvješća o temama na tom području, a pritužba iz RH koja se odnosi na nasilje tijekom poroda i reproductivnih zahvata tretirana je prema utvrđenoj proceduri za takve pritužbe. Pritužba nije upućena samo mojem mandatu, već i posebnom izvjestitelju o pravu na zdravlje koji je 2016. godine službeno posjetio Hrvatsku te Radnoj grupi za diskriminaciju žena u zakonima i praksi. Mi smo zajedno odlučili da je riječ o ozbiljnoj pritužbi i zatražili smo očitovanje Vlade RH, a ujedno smo i preporučili sljedeće: Kao prvo, neovisno istraživanje o tim optužbama, drugo - objavljivanje rezultata i treće - izradu nacionalnog akcijskog plana za zdravlje žena. Tek nedavno smo dobili odgovor u kojem se uglavnom negira problem, a prema preporukama o neovisnoj istrazi i

NEKOLIKO MJESECI NAKON PRITUŽBE UDRUGE RODA
Dubravka Šimonović, posebna UN-ova izvjestiteljica za nasilje nad ženama, njegove uzroke i posljedice, potaknula je prvo savjetovanje o nasilju na porodu na globalnoj razini. Udruga Roda pokrenula je prošle godine akciju #prekinimošutnju

objavi rezultata takve istrage, nisu prikupljene nikakve izvještaje. Uz to se navodi da je većina pritužbi koje je udruga Roda dostavila anonimna pa se nije moglo po njima postupiti, a u konkretnom slučaju saborske zastupnice negiraju se propusti i kršenja njezinih prava te se poziva na zaštitu osobnih podataka. U odgovoru se navodi i "rutinsko vezivanje nogu", što ukazuje na nepoznavanje zdravstvenih standarda na tom području.

NACIONAL: Kako su na svjedočanstvo reagirali posebni izvjestitelj za pravo na zdravlje pri UN-u i Radna skupina o diskriminaciji žena u pravu i praksi, kojima je Roda također poslala prijavu o problemima u skrbi za reproduktivno zdravlje žena u Hrvatskoj?

Kao što sam navela, reagirali smo zajedno jer navedene pritužbe zadiru u sva tri mandata koja ste naveli, a koja su uspostavljena od UN-ova Vijeća za ljudska prava. Radnu skupinu o diskriminaciji žena u pravu i praksi trenutno vodi dr. Ivana Radačić, pravna stručnjakinja iz Hrvatske. Svrha tih UN-ovih posebnih postupaka i procedura je davanje preporuka o tome kako spriječiti uočena kršenja ljudskih prava žena pri ostvarivanju prava na zdravlje, koje uključuje i reproduktivno zdravlje i postupke za ostvarivanje majčinstva, pravo na privatnost, prvo na informirani pristanak, pravo na dostojanstvo kroz zabranu torture i nehumanog postupanja itd.

NACIONAL: Jedan od vaših prvih poteza bilo je sazivanje Prvog savjetovanja o temi nasilja na porodu na globalnoj razini, dakle prvog savjetovanja o toj temi na tako visokoj razini. Kako teče proces savjetovanja?

Malo je drugačija situacija. Naime, iako je prva pritužba stigla iz Republike Hrvatske, radi se širem problemu koji se uočava širom svijeta te sam odlučila da svoje tematsko izvješće za Opću skupštinu Ujedinjenih naroda u listopadu posvetim temi "Krivo postupanje i nasilje nad ženama prilikom pružanja zdravstvenih reproduktivnih usluga, s fokusom na porod, s aspekta zaštite ljudskih prava". Za pripremu tog tematskog izvješća i pomoć u organiziranju ekspertnog sastanka na tu temu, kontaktirala sam Svjetsku zdravstvenu organizaciju (WHO) koja mi je pružila podršku te je 24. i 25. travnja organizirala za moj mandat u Ženevi ekspertni sastanak na kojem su bili stručnjakinje/ci iz svih dijelova svijeta. Raspravljali smo o navedenoj temi kao globalnom problemu, o uzrocima i formama takvog krivog tretmana i rodno utemeljenog nasilja prema ženama te primjeni relevantnih UN-ovih i regionalnih instrumenata na području ljudski prava, kao i o preporukama Svjetske zdravstvene organizacije na tom području.

NACIONAL: U veljači ove godine troje stručnjaka za ljudska prava UN-a tražilo je od Vlade RH da hitno poduzme radnje kako bi se spriječilo kršenje ljudskih prava žena u reproduktivnom

➤ 'DANAS ŽENE VIŠE NE ŽELE ŠUTJETI, TRAŽE PROMJENE NA KOJE IMAJU PRAVA', KAŽE DUBRAVKA ŠIMONOVIĆ

zdravlju. Imate li saznanja je li Vlada RH išta poduzela po tom pitanju?

Kao što sam već rekla, odgovor Vlade RH ne ukazuje da su poduzete ozbiljne mjere da se stanje promijeni, nije provedena nezavisna istraga, primjerice, pravobraniteljica ili nekog drugog tijela koje nije sam zdravstveni sustav, a Vlada je čak u svom odgovoru navela da je normalno da se kod određenih zahvata žene rutinski vežu za krevet, iako to nije normalno već može biti iznimno, ako se koriste anestezija i informirani pristanak.

NACIONAL: Kao što ste rekli, pripremate posebno tematsko izvješće koje ćete prezentirati na Općoj skupštini UN-a u rujnu 2019. godine. Odnosi li se to izvješće samo na Hrvatsku ili na sva neprimjerena ponašanja i nasilja u skrbi za reproduktivno zdravlje žena u cijelom svijetu?

Izvješće će biti globalno. Hrvatska može biti navedena kao primjer, a sigurno ću koristiti slične slučajeve o kojima su već odlučivali CEDAW odbor i Europski sud za ljudska prava. To su uglavnom teži slučajevi, kao što je prisilna sterilizacija žena koje su često pripadnice manjinskih skupina. Izvješće će se odnositi na sve pogrešne postupke koji dovode do kršenja

ljudskih prava žena - od psihičkog nasilja kroz uvrede i seksističke izvještaje do fizičkog nasilja kao što su šamaranje, nepotrebno rezanje, sterilizacija bez pristanka ili nanošenje nepotrebno bola uskraćivanjem lijekova za smanjivanje bolova, a obraditi ću i nedostatak kontinuiranog i primljenog informiranog pristanka vezanog uz skrb za reproduktivno zdravlje i porod. Primjerice, jedan od argumenta u Hrvatskoj je bio da žene ne znaju da su dobile anesteziju jer to nisu osjetile, iako su je dobile. Takva izjava je problematična jer zorno ukazuje da nije bilo informacije o primjeni anestezije i informiranog pristanka koji je nužan. Naime, obveza je liječnika i drugog zdravstvenog osoblja da žene informiraju i o anesteziji i o cijelom postupku koji namjeravaju poduzeti. Primjerice, kod kiretaže se žene u pravilu ne zavezuju, već trebaju biti mobilne, prema standardima SZO-a.

NACIONAL: Kako komentirate činjenicu da iako je udruga RODA, koja je pokrenula akciju #prekinimošutnju, zatražila sastanak s predsjednikom Vlade RH Andrejem Plenkovićem i informaciju o konkretnim koracima koje Vlada RH poduzima u cilju poboljšanja skrbi za reproduktivno zdravlje žena, još uvijek nije dobila odgovor niti ih je primjer Plenković pozvao na sastanak?

Nadam se da će ih primiti jer je Roda izuzetno značajna udruga, a i zato što je pokazao dobru volju kad se radilo o obiteljskom nasilju te je sudjelovao u prosvjedu i primio Jelenu Veljaču i ostale. Tu se radi o specifičnom sustavnom i sistemskom diskriminiranju žena na području reproduktivnih usluga, koje trebaju lijekove i anesteziju vezanu uz porod ili medicinski potpomognutu oplodnju, a zdravstveni sustav im to ne omogućuje, čime se krši i Ustav Republike Hrvatske o pravu na zdravlje koje kod žena treba uključivati sve što je potrebno da porod bude pozitivno iskustvo, a ne trauma obilježena rodno utemeljenim nasiljem. Prema broju žena koje su se javile kroz akciju #prekinimošutnju, jasno je da se ne radi o pojedinačnim propustima, već o sustavnom problemu. Uostalom, u slučaju saborske zastupnice Lesandrić, koji je uključen u tu pritužbu, nitko nije odgovarao. Nisam vidjela čak ni ispriku, već samo negiranje problema.

NACIONAL: Što bi, po vašem mišljenju, Vlada RH i premijer Plenković trebali poduzeti da dokažu da im je doista stalo do toga da se taj i te kako veliki i gorući problem riješi i da se stane na kraj dosadašnjoj praksi neprimjerenog ponašanja i nasilja u skrbi za reproduktivno zdravlje žena u Hrvatskoj?

Za početak, postupiti prema preporukama koje su dobili od tri UN-ova nezavisna mandata i provesti objektivno i nepristrano utvrđivanje stvarnog stanja i problema. Primjerice, može osnovati saborsko povjerenstvo ili multidisciplinarno stručno povjerenstvo ili zatražiti od pravobraniteljice da naprave

**'TREBALO BI SE
provesti nepristrano
utvrđivanje stvarnog
stanja i problema.
Primjerice, može se
osnovati saborsko ili
stručno povjerenstvo
ili zatražiti izvješće
pravobraniteljice'**

posebno izvješće o tom problemu te nakon toga poduzeti potrebne mjere, koje su između ostalog i demografske mjere, kako bi žene prestale biti žrtve krivog postupanja i nasilja tijekom poroda i ostalih reproduktivnih usluga, odnosno kršenja ljudskih prava. Prema članku 16. CEDAW-a, žene imaju pravo slobodno odlučivati o rađanju i o broju djece te ako im se omogući dobra razina zdravstvenih usluga, sukladno ljudskim pravima, onda možemo očekivati i veći broj djece.

NACIONAL: Je li to i propisano nekom konvencijom ili zakonom na globalnoj razini?

Konvencija o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) u članku 12 određuje sljedeće:

"1. Države stranke poduzimaju sve odgovarajuće mjere radi uklanjanja diskriminacije žena u području zdravstvene zaštite kako bi osigurale, na osnovi jednakosti muškaraca i žena, dostupnost zdravstvenih usluga, uključujući one koje se odnose na planiranje obitelji.

2. Neovisno o odredbi iz stavka 1. ovog članka, države stranke osiguravaju ženama odgovarajuće zdravstvene usluge u vezi s trudnoćom, porođajem, razdobljem poslije porođaja, osiguravanjem besplatnih usluga kada je to potrebno, kao i odgovarajuće prehrane tijekom trudnoće i dojenja."

Opća preporuka CEDAW-a br. GR 24 o diskriminaciji žena u ostvarivanju zdravstvenih usluga, jasno navodi da ako neke usluge trebaju samo žene, a one nisu dostupne, može se raditi o diskriminaciji žena. Godine 2014. Svjetska zdravstvena organizacija usvojila je izjavu o Prevenciji i eliminaciji nepoštivanja i nasilja tijekom poroda u ustanovama, u kojoj se, između ostalog, navodi: "Izravno fizičko nasilje, nevjerojatno ponižavanje i usmeno nasilje, nasilni ili postupci bez pristanka (uključujući sterilizaciju), nedostatak povjerenja, izostanak punog informiranog pristanka, odbijanje davanja lijekova za bolove, veliko kršenje privatnosti, odbijanje primitka u zdravstvene ustanove, zanemarivanje žena tijekom poroda koje imaju životno ugrožene, ali otklonjive komplikacije, zadržavanje žena i novorođenčadi u bolnicama zato što ne mogu platiti."

NACIONAL: Postoje li kakve predviđene reperkusije ako se Vlada RH ogлуši na vaše mišljenje, kao i na mišljenje posebnog izvjestitelja za pravo na zdravlje pri UN-u te Radne skupine o diskriminaciji žena u pravu i praksi?

Države same o tome odlučuju, a mi kao nezavisni mehanizmi samo dajemo preporuke i sva tri mandata nastaviti će pratiti problem. Ako se ništa ne poduzme, problem će samo rasti i postoji vjerojatnost da će i druga tijela i izvjestitelji drugih organizacija doći istraživati što se događa u Hrvatskoj, a sigurno će CEDAW Odbor i druga nadzorna tijela tražiti dodatne informacije.

NACIONAL: Koliko se, po vašem mišljenju, zapravo prešućuje nasilje nad ženama danas u svijetu i koliko tu šutnju na neki način mogu prekriti ovakve akcije i same žene koje otvoreno o tome govore?

Zdravstvo je dio ukupnog sustava, ali je percipirano kao bolji dio tog sustava, no nasilje nad ženama prisutno je u svim područjima društvenog života, što su potvrdile i #MeToo i slične kampanje širom svijeta. Razlika je jedino u tome što se nepoštivanje prava žena, seksizam, nepotrebne intervencije ili nedostatak anestezije ne očekuju i ne nazivaju često nasiljem nad ženama i kršenjem ljudskih prava, već se percipiraju kao anomalija koja se u ovom sustavu ne događa, a događa se upravo suprotno. Takvo ponašanje se normalizira i tolerira kao nešto normalno čak i od struke, jer se ionako očekuje da "porod mora biti bolan", pri čemu se zaboravlja da su žene ovlaštene dobiti sve potrebe informacije i odgovarajuću zdravstvenu njegu kako bi porod stvarno postao normalno pozitivno iskustvo, a ne trauma koja žene prati cijeli život, i to često s teškim posljedicama. Odgovarajuću zdravstvenu njegu, kako bi porod stvarno postao normalno pozitivno iskustvo, žene češće dobivaju u

privatnim ustanovama, gdje se usluga plaća pa je i njega drugačija. Imamo problem i posebnosti odnosa liječnika i pacijenta, u kojem liječnici imaju znanje koje pacijenti nemaju pa preuzimaju odlučivanje umjesto žena, što može biti koji put i iz dobrih namjera, ili se pak pozivaju na nužne i hitne intervencije koje to i nisu kao, primjerice, sterilizaciju prilikom poroda SC te se zaboravlja na potrebu komunikacije i obvezu traženja informiranog pristanka za sve situacije koje nisu u domeni medicinske nužnosti. Nadalje, žene uglavnom ovise o zdravstvenom sustavu i javnim uslugama pa nemaju alternativu ili ne znaju svoja prava te se ne žale, a ako se žale, često nema učinkovitog pravnog lijeka. No to se sve mijenja, a kampanja udruge Roda #prekinimošutnju pokazala je da problem postoji i da je velik.

NACIONAL: Koliko pri osvješćivanju žena i općenito stanovnika jedne države poput Hrvatske, pripomoći može prihvaćanje Istanbulske konvencije, na čijoj ste izradi sudjelovali kao hrvatska predstavnica Odbora Vijeća Europe, koje je Konvenciju i izradilo?

Danas žene više ne žele šutjeti, već traže promjene na koje imaju sva prava prema međunarodnim instrumentima koje je RH

➤ DUBRAVKA ŠIMONOVIĆ NA SASTANKU O TEMI O KOJOJ ĆE PODNIJETI IZVJEŠĆE UN-U

**'NEPOŠTOVANJE
PRAVA ŽENA i
seksizam ne nazivaju se
nasiljem nad ženama,
već se percipiraju kao
anomalije koje se u
sustavu ne događaju,
iako je istina upravo
suprotna'**

prihvatila, a vjerujem da se i brojni liječnici slažu s time. Problem je i u organizaciji rada i u edukaciji liječnika i zdravstvenog osoblja, koja nedovoljno uključuje ljudska prava žena i zabranu svih oblika nasilja nad ženama. U izradi Istanbulske konvencije o sprječavanju nasilja nad ženama i obiteljskog nasilja izabrala sam za supredsjedateljicu CAHVIO odbora svih država članica Vijeća Europe, s kolegom iz Francuske. Ponosna sam na svoj doprinos izradi Konvencije koja pruža izvrstan i detaljan okvir za prevenciju i zaštitu žena od nasilja. Ona zapravo razrađuje obveze iz UN-ove Konvencije o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena i uvjerenam da će njezina primjena imati dobre rezultate.